

प्रादेशिक पर्यटन विकास योजना सन २०२२-
२३ अंतर्गत पर्यटन स्थळांच्या/ धार्मिक पर्यटन
स्थळांच्या ठिकाणी मुलभूत सोयी-सुविधा
निर्माण करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : टिडीएस २०२२/१२/प्र.क्र.८५०/पर्यटन,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,
दिनांक : २८ डिसेंबर, २०२२.

संदर्भ :-

- १) वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र. अर्थसं-२०२२/प्र.क्र..४३/अर्थ-३,
दि.०४.०४.२०२२
- २) पर्यटन संचालनालय यांचे पत्र क्र. पसं/विकास/ प्रशासकीय मान्यता/४/५४०/
२०२२, दि.२०.१२.२०२२
- ३) राज्य पर्यटन विकास समितीच्या बैठकीचे कार्यवृत्त, दि.२२.१२.२०२२.

प्रस्तावना :

सुधारित प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेअंतर्गत उपलब्ध करून देण्यात येणाऱ्या निधीतून विविध पर्यटन स्थळांच्या / धार्मिक पर्यटन स्थळांच्या ठिकाणी मुलभूत सोयी सुविधा (उदा. वाहनतळ, प्रसाधनगृहे, आसन व्यवस्था, पिण्याच्या पाण्याची सोय, उपाहारगृह, विद्युतीकरण इत्यादी) उपलब्ध करून देण्यात येतात.

राज्यातील ८१ पर्यटन स्थळी / धार्मिक पर्यटन स्थळी वरील मुलभूत सोयीसुविधांपैकी उपलब्ध जागेनुसार ज्या सुविधा निर्माण करणे शक्य होईल त्या सुविधा पर्यटन संचालनालयामार्फत प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेतर्गत उपलब्ध करून देण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेतर्गत खालील तक्त्यामध्ये नमुद ८१ पर्यटन स्थळी / धार्मिक पर्यटन स्थळी मुलभूत सोयी-सुविधा पर्यटन संचालनालयामार्फत निर्माण करण्यासाठी प्रत्येकी रुपये १०.०० लक्ष याप्रमाणे एकूण रुपये ८९०.०० लक्ष निधीस मान्यता देऊन संपुर्ण निधी वितरीत करण्यास याव्दारे मान्यता देण्यात येत आहे:-

अ.क्र.	पर्यटन / धार्मिक पर्यटन स्थळ	गाव / परिसर	तालुका	जिल्हा
१	संत रोहिदास महाराज मंदिर	वडाळा बहिरोबा	नेवासा	अहमदनगर
२	रामेश्वर मंदिर	चासनळी	कोपरगाव	अहमदनगर
३	न्यास मांगिर बाबा मंदिर	मंगरूळ	सिल्लोड	औरंगाबाद
४	श्री राम मंदिर देवस्थान ट्रस्ट, रामतीर्थ	नळदुर्ग	तुळजापूर	उस्मानाबाद
५	ईश्वर खंडी महादेव मंदिर	टेळकी	कंधार	नांदेड
६	शिवहनुमान मंदिर	बळीरामपूर	नांदेड	नांदेड
७	शबरी माता मंदिर	शिरवाडे	निफाड	नाशिक
८	विठ्ठल रुख्मीणी मंदिर	साठेनगर	आटपाडी	सांगली
९	मानका महादेव, वळसगाव	जानकापूर	नागभिड	चंद्रपुर
१०	रामदेवी बुध्दमठ	रावडसंगी	चिमूर	चंद्रपुर

११	माराईदेवी मंदिर	माराईपाटण	जिवती	चंद्रपूर
१२	जंगुमैया मंदीर	माहरानगुडा	जिवती	चंद्रपूर
१३	मातंगऋषी टेकडी	पाटागुडा	जिवती	चंद्रपूर
१४	महादेव मंदिर, तळ्याचा बांध.	बललारोड	पेठ	नाशिक
१५	बालेश्वर महादेव मंदिर	पेडगांव	श्रीगोंदा	अहमदनगर
१६	लक्ष्मीनारायण मंदिर	शिंपीगळी मेनरोड	श्रीगोंदा	अहमदनगर
१७	घाटराई देवी मंदिर	दोरगाव	कोरपना	चंद्रपूर
१८	मानकादेवी मंदिर	बाळापुर	नागभिड	चंद्रपूर
१९	श्री दत्तमंदिर देवस्थान	नवरगाव	सिंदेवाही	चंद्रपूर
२०	जगदंबा मंदिर	जुनी बाजारपटठी	पेठ	नाशिक
२१	लोकुत्तरा महाविहार	चौका	फुलंबी	औरंगाबाद
२२	मांगीरबाबा देवस्थान	शेंद्रा	औरंगाबाद	औरंगाबाद
२३	संत मुक्ताबाई समाधी	कोथळी	मुक्ताईनगर	जळगाव
२४	विठ्ठल रुखीणी मंदिर, जळे गावाशेजारी	झाडीपाडा	पेठ	नाशिक
२५	संत चोखामेळा मंदिर	देहू	हवेली	पुणे
२६	संत रोहिदास धर्मशाळा	आळंदी	खेड	पुणे
२७	श्री. टाकळेश्वर महादेव मंदिर	टाकळगळ्हाण	गेवराई	बीड
२८	पतित पावन मंदिर	रत्नागिरी	रत्नागिरी	रत्नागिरी
२९	मरीआई मंदिर	गर्देवाडी	परळी- वैजनाथ	बीड
३०	मुकुंदराजस्वामी संस्थान	अंबेजागाई	अंबेजोगाई	बीड
३१	सोमनाथ मंदिर	दुधखेड	सोनपेठ	परभणी
३२	हनुमान मंदिर चांभारखिंड	चांभारगड	महाड	रायगड
३३	देवजी बाबा मठ, संत रोहीदास	पुणे	पुणे	पुणे
३४	संत गिताआई सरोदेमठ महादेव मंदीर	वेरुळ	गंगापूर	औरंगाबाद
३५	हनुमान मंदीर	पाथरुड	भूम	उस्मानाबाद
३६	नागेश्वर महादेव मंदीर, नागझरी	डिघोळ	सोनपेठ	परभणी
३७	जानाई मळाई मंदिर	कोडोली	सातारा	सातारा
३८	लालखंब माता मंदीर	पीपरवाडा	धारुर	बीड
३९	बोंबल्याहनुमान मंदिर	करेवाडी	परळी- वैजनाथ	बीड
४०	कुमारेश्वर (महादेव) मंदिर	केलसुला	सेनगाव	हिंगोली

४१	श्री काळभैरवनाथ मंदिर	खडकी	गेवराई	बीड
४२	श्री.विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर	वाल्हा	रेणापूर	लातूर
४३	श्री क्षेत्र आनंदगड, आनंदगड	गोंदेगांव	जालना	जालना
४४	संत श्री चोखोबा मंदिर, महुणाराजा	देउळगांव राजा	सिंदखेडरा जा	बुलढाणा
४५	कानिफनाथ समाधी स्थळ	मढी	पाथर्डी	अहमदनगर
४६	लक्ष्मी माता मंदिर	वरखेड (देवी)	नेवासा	अहमदनगर
४७	काशीनाथ महाराज आश्रम	जेजूरी	पुरंदर	पुणे
४८	मरीमाता मंदिर, सोनवद रोड	धरणगांव	धरणगाव	जळगाव
४९	रमाबाई आंबेडकर जन्मस्थान	वणंदगाव	दापोली	रत्नागिरी
५०	अण्णाभाऊ साठे जन्मस्थान	वाटेगांव	वाळवा	सांगली
५१	महात्मा फुले जन्मस्थान	कटगुण	खटाव	सातारा
५२	गाडगेमहाराज जन्मस्थान	शेंडगांव	अंजनगांव सुरजी	अमरावती
५३	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज जन्मस्थान	यावली	तीवसा	अमरावती
५४	श्री. काशी केदारेश्वर मंदिर	नागलवाडी	शेगांव	अहमदनगर
५५	नरसिंह मंदिर	पाडळी	खुलताबाद	औरंगाबाद
५६	महादेव मंदिर	भातागळी	लोहारा	उस्मानाबाद
५७	अजामेळा संत श्री चोखामेळा सभागृह	पंढरपूर	पंढरपूर	सोलापूर
५८	संत श्री रविदास धर्मशाळा	पंढरपूर	पंढरपूर	सोलापूर
५९	स्वातंत्र्यसंग्राम स्मृती मंदिर, फाशीचा वड	शहापूरी	सातारा	सातारा
६०	कालेश्वर मंदिर	सिरोंचा	सिरोंचा	गडचिरोली
६१	रामबाबा मंदिर	पाडळी	खालापूर	रायगड
६२	भटकेश्वर महादेव मंदिर	तुळजापूर	तुळजापूर	उस्मानाबाद
६३	दुर्गामाता मंदिर, मोहोळ	मोहोळ	मोहोळ	सोलापूर
६४	दत्त मंदिर	बार्शी टाकळी	बार्शी टाकळी	अकोला
६५	लक्ष्मी माता आणि गोविंद मंदिर	निलंगा	निलंगा	लातूर
६६	पेंडारदेव देवरस्थान	सुरगाणा	सुरगाणा	नाशिक
६७	यहा मोर्गी माता मंदिर	सुलबारी टेकडी	नंदुरबार	नंदुरबार
६८	तातापानी	सुरगाणा	सुरगाणा	नाशिक
६९	अंबापाणी	शिरपूर	शिरपूर	धुळे
७०	संत जाटू बाबा	धरणी	धरणी	अमरावती

७१	बालमाटेमपली	सिरोंचा	सिरोंचा	गडचिरोली
७२	बारड गड डोंगर	डहाणू	डहाणू	पालघर
७३	देवतळी	जव्हार	जव्हार	पालघर
७४	महात्मा फुले वाडा	पुणेशहर	पुणे	पुणे
७५	क्रांतिवीर लहुजी वस्ताव साळवे समाधी	संगमवाडी नगर	शिवाजी नगर	पुणे
७६	दत्त मंदिर चौल	भोवाले	अलिबाग	रायगड
७७	क्रांतिवीर लहुजी साळवे द्वारा तालीम, युद्ध कलाकौशल्य प्रशिक्षण केंद्र, पुणे	पुणेशहर	पुणे	पुणे
७८	मातंग समाज क्रांती तीर्थ	भिवडी	पुरंधर	पुणे
७९	गुप्तसर साहीब गुरुद्वारा	मनमाड	मनमाड	नाशिक
८०	श्री. शितलदास महाराज मंदिर	गिरवली	अंबेजोगाई	बीड
८१	जाट समाज पंचायती उदासिन	टोकडे	मालेगांव	नाशिक
	बडाआखाडा मंदिर			

२. अटी व शर्ती :-

- १) वितरीत केलेल्या निधीतून खर्च करताना वित्तीय नियमांचे आणि विविध नियमांतर्गत नेमून दिलेल्या कार्यपद्धतीचे पालन करण्यात यावे.
- २) प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेच्या शासन निर्णय, दि ०४.नोव्हेंबर २०१०, मधील अटी व शर्तीचे उल्लंघन झाल्याचे भविष्यात निर्दर्शनास आल्यास देण्यात आलेला संपूर्ण निधी व्याजासह वसूल करण्यात येईल.
- ३) कोणत्याही परिस्थितीत मंजूर अनुदानापेक्षा जास्त खर्च होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी. मंजूर अनुदानापेक्षा जादा खर्च झाल्यास त्याची जबाबदारी संचालक, पर्यटन संचालनालय, मुंबई यांची राहील व जादा खर्च प्रित्यर्थ जादा अनुदान उपलब्ध करून दिले जाणार नाही.
- ४) मंजूर तरतुदीतून करावयाचा खर्च दिनांक ३१ मार्च, २०२३ पर्यंत करण्यात यावा व मंजूर कामे तात्काळ पूर्ण करावीत.
- ५) कामाच्या ठिकाणी सदर काम प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेतून करण्यात आल्याचे फलक लावण्यात यावेत.
- ६) ज्या संदर्भात निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे त्या प्रत्येक योजनेच्या संदर्भात वित्तीय अधिकाराच्या प्रत्यावर्तनानुसार सक्षम प्राधिकाऱ्याची प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता घेणे आवश्यक आहे.
- ७) अशा प्रत्येक योजनेबाबत करावयाच्या बांधकामासंदर्भात अथवा खरेदीबाबत किंवा सेवा पुरवठा कराराबाबत वित्तीय नियमांप्रमाणे आवश्यक ती कार्यपद्धती पाळणे आवश्यक आहे. या संदर्भात शासन परिपत्रक, वित्त विभाग, क्रमांक-संकीर्ण-१००२/प्र.क्र.१५/कोषा-प्र.५, दि. ६ फेब्रुवारी, २००२ च्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन होईल याची खबरदारी संबंधित अंमलबजावणी यंत्रणेने घ्यावी. तसेच शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.बीजीटी-१०.००/

प्र.क्र.५६/२०००/वित्तीय सुधारणा, दिनांक १०.९.२००१ मधील उपाययोजनांची अंमलबजावणी तंतोतंतपणे करण्यात यावी.

- ८) तांत्रिक मान्यता विहित स्तरावर घेण्यात यावी.
- ९) रस्त्यांच्या प्रस्तावित कामांच्या प्रकरणांमध्ये सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या नियमावलीचे पालन करणे बंधनकारक राहील.
- १०) योजनेतर स्वरूपाच्या कामासाठी (देखभाल/दुरुस्ती इ.) सदरची तरतूद उपयोगात आणली जाणार नाही याची दक्षता द्यावी.
- ११) सदर कामांपैकी जी कामे देवस्थान/संरथेच्या जागेवर करण्यात येणार आहेत अशा कामांसंदर्भात सदर देवस्थान/संस्थेकडून ना-हरकत प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेणे बंधनकारक राहील. तसेच अशा कामाच्या पूर्णत्वानंतर त्या संदर्भातील देखभाल/दुरुस्ती संबंधित संरथेने करण्यासंदर्भात पर्यटन संचालनालयाने संबंधित देवस्थान / संस्थेबोराबर करारनामा करणे बंधनकारक राहील. अशा प्रकारच्या देखभाल दुरुस्तीकरीता शासनाकडून यापुढे कोणत्याही प्रकारचा निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही, याची नोंद घेण्यात यावी व तशी अट करारात अंतर्भूत करण्यात यावी. तसेच या कामामुळे निर्माण होणाऱ्या सर्व सुविधा तसेच पर्यटन स्थळ सर्व नागरीकांसाठी खुले राहील, अशी अट करारात समाविष्ट करण्यात यावी.
- १२) सदर निधीतून होणाऱ्या खर्चातून करावयाच्या कामांची भौतिक प्रगती तसेच निधीतून होणाऱ्या खर्चाची मासिक विवरणपत्रे दर महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत शासनास न चुकता सादर करावीत.
- १३) कामाची गुणनियंत्रण यंत्रणेद्वारे प्रत्यक्ष तपासणी करून देयके अदा करण्यात यावीत.
- १४) कामे पूर्ण झाल्यानंतर निधी खर्च झाल्याबाबतचे उपयोगिता प्रमाणपत्र व कामाची गुणनियंत्रण यंत्रणेद्वारे प्रत्यक्ष तपासणी करून कामाच्या गुणवत्तेबाबत व कामाच्या सद्यास्थितीबाबतचा प्रमाणित अहवाल (छायाचित्रांसह)शासनास सादर करण्यात यावा .
- १५) सदर काम पूर्ण झाल्यानंतर सदर कामाच्या देखभालीची तसेच इतर अनुषंगिक कामांची जबाबदारी कार्यान्वयीन यंत्रणा व संबंधित संस्था यांची राहील.

३. वर नमूद करण्यात आलेला खर्च हा सन २०२२-२३ या वर्षाच्या अर्थसंकल्पीय तरतुदीमधून मुख्यलेखाशीर्ष "मागणी क्रमांक झेडडी-४, ३४५२-पर्यटन, पर्यटनासाठी पायाभूत सुविधा, १०१ पर्यटन केंद्रे (०२) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना - राज्य योजनांतर्गत योजना, (०२) (१८) पर्यटन विकासासाठी विविध ठिकाणांसाठी मूलभूत सुविधांकरीता अनुदाने (३४५२ १९५८) ३१ सहायक अनुदाने" या लेखाशीर्षाखालील मंजूर तरतुदीमधून भागविण्यात यावा. या प्रकरणी मंजूर करण्यात आलेल्या (प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेंतर्गत) सहायक अनुदानाची रक्कम आहरण करून संबंधितांना वितरीत करण्याकरीता मुख्य लेखाधिकारी, पर्यटन संचालनालय, मुंबई यांना -आहरण व संवितरण अधिकारी० व सह संचालक, पर्यटन संचालनालय, मुंबई यांना -नियंत्रक अधिकारी० म्हणून घोषित करण्यात येत आहे. सदर निर्णयानुसार मंजूर करण्यात आलेल्या अनुदानाची रक्कम त्यांनी अधिदान व लेखाधिकारी कार्यालय, मुंबई येथे देयके सादर करून संबंधितांना वितरीत करण्यात यावी. सदर कार्यवाहीबाबतचा अनुपालन अहवाल शासनास एक महिन्यात सादर करण्यात यावा.

४. प्रमाणित करण्यात येते की, वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र. अर्थसं-२०२२/प्र.क्र..४३/अर्थ-३, दि.०४.०४.२०२२ अन्वये देण्यात आलेल्या सूचनेनुसार व अधिकाराच्या मर्यादेत सदर शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत असून सदर शासन निर्णयाच्या परिशिष्टामधील तपासणीसूची बाबींची व अटींची पूर्तता करण्यात आली आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२१२२८१६४५१६९०२३ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(संजय जाधव)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. महालेखापाल, महाराष्ट्र - १, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई
२. महालेखापाल, महाराष्ट्र - २, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), नागपूर
३. महालेखापाल, (स्थानिक निकाय लेखापरीक्षा व लेखा), मुंबई.
४. संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
५. अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई.
६. अवर सचिव, (अर्थसंकल्प शाखा) पर्यटन व सांस्कृतिक विभाग, मंत्रालय, मुंबई. (यांना आदेशात नमूद करण्यात आलेल्या नियंत्रक अधिकारी, पर्यटन संचालनालय, मुंबई यांच्याकडे निधी वितरीत करण्याच्या विनंतीसह)
७. निवड नस्ती, कार्यासन-पर्यटन.